

Soek jy 'n fantastiese tutor?

www.teachme2.com/matriek

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

GESKIEDENIS V2

NOVEMBER 2022

NASIENRIGLYNE

PUNTE: 150

Hierdie nasienriglyne bestaan uit 28 bladsye.

1. BRONGEBASEERDE VRAE**1.1 Die volgende kognitiewe vlakke is gebruik om brongebaseerde vrae te ontwikkel:**

Kognitiewe Vlakke	Historiese vaardighede	Gewigstoekenning van vrae
VLAK 1	<ul style="list-style-type: none"> • Onttrek inligting uit bronne • Selektoring en organisasie van relevante inligting uit bronne • Definieer historiese begrippe/terme 	30% (15)
VLAK 2	<ul style="list-style-type: none"> • Interpretasie van bewyse uit bronne • Verduidelik inligting verkry uit bronne • Analiseer bewyse uit bronne 	40% (20)
VLAK 3	<ul style="list-style-type: none"> • Interpreteer en evalueer bewyse uit bronne • Skakel met bronne om bruikbaarheid, betroubaarheid, eensydigheid en beperkings vas te stel • Vergelyk en kontrasteer interpretasies en perspektiewe in die bronne en kom tot onafhanklike gevolgtrekkings 	30% (15)

1.2 Die inligting hieronder dui aan hoe brongebaseerde vrae geassesseer word:

- By die nasien van brongebaseerde vrae moet krediet gegee word vir enige ander geldige en toepaslike standpunte, argument, bewyse of voorbeelde.
- Met die toekenning van punte moet aandag gegee word aan hoe daar aan die vereistes van die vraag voldoen is.
- In die nasienriglyn word die vereistes van die vraag (vaardighede waaraan aandag gegee moet word) sowel as die vlak van die vraag in kursiefgedrukte skrif aangedui.
- By die assessering van die oop brongebaseerde vrae moet kandidate krediet kry vir enige ander relevante antwoord.
- Daar word van leerlinge verwag om 'n standpunt in te neem in die beantwoording van 'tot watter mate' vrae om enige punte te verdien

1.3 Assesseringsprosedures vir brongebaseerde vrae

- Gebruik 'n regmerk (✓) vir elke korrekte antwoord.
- Gee aandag aan die puntetoekenning bv. (2 x 2) wat neerkom op twee redes en word twee punte elk toegeken (✓✓✓✓); (1 x 2) wat neerkom op een rede en twee punte toegeken word (✓✓).
- Indien 'n vraag 4 punte tel, word 4 regmerkies (✓✓✓✓) aangedui.

Paragraafvraag

Paragrafe behoort globaal (holisties) geassesseer te word. Beide die inhoud en die struktuur van die paragraaf moet in berekening gebring word wanneer punte toegeken word. Die volgende stappe moet gebruik word wanneer 'n antwoord op 'n paragraafvraag geassesseer word:

- Lees die paragraaf en plaas 'n kolpunt (.) by elke punt binne-in die teks waar die kandidaat relevante bewyse gebruik het om die vraag te beantwoord.
- Lees die paragraaf weer om die mate te evalueer waarin die kandidaat in staat was om relevante bewyse te gebruik om die paragraaf te beantwoord.

- Maak regmerkies (✓) wat aan die kandidaat toegeken is vir die paragraaf aan die einde van die paragraaf; sowel as die vlak (1,2, of 3) soos aangedui in die holistiese rubriek en gee 'n kort kommentaar bv.

_____ . _____ . _____

✓✓✓✓ Vlak 2

Gebruik meestal relevante bewyse om die paragraaf te skryf

- Tel al die regmerkies vir die brongebaseerde vrae op en skryf dan die punt op die kantlyn regs onder, bv. $\frac{32}{50}$
- Maak seker dat die totale punte akkuraat na die buiteblad van die antwoordeboek oorgedra word.

2. OPSTELVRAE

2.1 Die opstelvrae vereis dat kandidate:

- In staat sal wees om hul argument op 'n logiese en samehangende wyse te stel. Hulle moet die relevante inligting kan selekteer, organiseer en bymekaarvoeg sodat dit vir hulle moontlik sal wees om 'n redelike reeks feite of 'n effektiewe argument te kan weergee om sodoende die gestelde vraag te beantwoord. Dit is noodsaaklik dat 'n opstel 'n inleiding, 'n samehangende en gebalanseerde liggaam van bewyse en 'n slot het.

2.2 Nasien van opstelvrae

- Nasieners moet daarop let dat die inhoud van die antwoord gelei sal word deur die handboeke wat by 'n spesifieke sentrum gebruik is.
- Kandidate mag enige ander toepaslike inleiding en/of samevatting hê as dit wat ingesluit is by 'n riglyn vir nasien van 'n spesifieke opstel.

2.3 Globale assessering van 'n opstel

Die opstel sal holisties (globaal) geassesseer word. Hierdie benadering vereis dat die onderwyser die opstel as 'n geheel sal bepunt sonder om die hoofpunte afsonderlik te bepunt. Hierdie benadering moedig die leerder aan om 'n oorspronklike argument aan te bied deur relevante bewyse te gebruik om 'n argument te ondersteun. Daar sal **nie** van die leerder verwag word om slegs inhoud (feite) neer te skryf om 'n vlak 7 (hoë punt) te behaal nie. Hierdie benadering sal leerders ontmoedig om opstelle voor te berei en te reproduseer sonder om die spesifieke vereistes van die vraag in ag te neem. Holistiese nasien van opstelle gee krediet aan leerders se mening, ondersteun deur bewyse. Anders as by inhoudsgebaseerde nasien, word leerders met holistiese assessering nie vir ontoreikende taalgebruik gepenaliseer nie, aangesien die klem op die volgende val:

- Die leerder se interpretasie van die vraag
- Die toepaslike seleksie van feitelike bewyse (relevant inhoudseleksie)
- Die konstruksie/daarstelling van 'n argument (beplan, gestruktureer en 'n onafhanklike argument)

2.4 Assesseringsprosedures van die opstel

2.4.1 Hou die sinopsis in gedagte wanneer die opstel nagesien word.

2.4.2 Tydens die eerste deurlees van die opstel moet regmerkies toegeken word vir 'n relevante inleiding (aangedui met 'n kolpunt 'bullet' in die nasienriglyne), vir elke hoofaspek/liggaam van die opstel wat die argument ondersteun (aangedui met 'n kolpunt 'bullet' in die nasienriglyne) en 'n relevante slotopmerking (aangedui met 'n kolpunt 'bullet' in die nasienriglyne)
Bv. In 'n opstel waar daar 5 hoofpunte is, sal daar dus 7 regmerkies wees.

2.4.3 Hou die PEEL struktuur in gedagte in die assessering van 'n opstel.

P	Punt: Die kandidaat lei die opstel in met 'n argument/'n duidelike hoofpunt. Elke paragraaf moet 'n punt bevat wat die hoofpunt (argument) wat in die inleiding gemaak is, ondersteun.
E	Verduideliking: Die kandidaat moet in groter detail bespreek waarom die hoofpunt (argument) gaan en hoe dit verband hou met die vraag wat gevra is.
E	Voorbeeld: Die kandidate moet die vraag beantwoord deur inhoud te selekteer wat relevant is tot die argument. Relevante voorbeelde moet gegee word om argument vol te hou.
L	Skakel: Kandidate moet seker maak dat die argument deurgaans in die opstel onderhou word en samehangend geskryf is.

2.4.3 Die volgende simbole MOET gebruik word in die assessering van 'n opstel:

- Inleiding, hoofaspekte en slotopmerking nie behoorlik gekontekstualiseer nie

- Verkeerde stelling

_____

- Irrelevante stelling

|
|
|

- Herhaling

R

- Analise

A✓

- Interpretasie

1✓

- Argument

LOA ⇕

2.5. Die matriks**2.5.1 Gebruik van die matriks vir die assessering van opstelle**

By die nasien van opstelle, moet die kriteria gebruik word wat in die matriks voorsien word. Tydens die assessering van 'n opstel moet beide die inhoud en die aanbieding in ag geneem word. 'n Punt word toegeken by die snypunt van die inhoud en aanbieding, gebaseer op die sewe vaardigheidsvlakke.

- (a) Met die eerste deurlees van die opstel word daar bepaal tot watter mate die hoofmomente gedek is om en die **inhoudsvlak** (op die matriks) vas te stel.

I	VLAK 4	

- (b) Die tweede deurlees van die opstel sal die vlak (op die matriks) van die **aanbieding** bepaal.

I	VLAK 4	
A	VLAK 3	

- (c) Ken 'n algehele punt toe met behulp van die matriks.

I	VLAK 4	}26–27
A	VLAK 3	

KOMMENTAAR

Sommige weglatings in inhoud dekking.
Pogings om 'n argument volte hou

NASIENMATRIKS VIR OPSTELLE: TOTAAL: 50

AANBIEDING INHOUD 	VLAK 7	VLAK 6	VLAK 5	VLAK 4	VLAK 3	VLAK 2	VLAK 1*
	Baie goed beplande en gestruktureerde opstel. Goeie sintese van inligting. Het 'n goed gebalanseerde, oorspronklike argument ontwikkel met bewyse. Argument deurgaans volgehoud en verdedig. Onafhanklike gevolgtrekking gemaak uit bewyse om die argument te ondersteun.	Baie goed beplande en gestruktureerde opstel. 'n Relevante argument is gevolg. Bewyse gebruik om die argument te verdedig. Poog om 'n onafhanklike gevolgtrekking uit die bewyse te maak om die argument te ondersteun.	Goed beplande en gestruktureerde opstel. Poog om 'n duidelike argument te ontwikkel. Gevolgtrekking gemaak uit bewyse om die argument te ondersteun.	Argument beplan en gestruktureer. Bewyse tot 'n sekere mate gebruik om argument te ondersteun. Slotsom bereik op grond van bewyse.	Toon soms bewys van 'n gestruktureerde en beplande argument. Poog om 'n argument vol te hou. Gevolgtrekking nie duidelik ondersteun deur bewyse nie.	Poging aangewend om antwoord te struktureer. Grootliks beskrywend of poog om argument te ontwikkel. Geen poging om 'n gevolgtrekking te maak nie.	Weinig of geen poging om die opstel te struktureer nie.
VLAK 7 Vraag is ten volle beantwoord. Inhoudskeuse ten volle relevante tot argument wat gevolg is.	47–50	43–46					
VLAK 6 Vraag is beantwoord. Inhoudseleksie relevante tot argument wat gevolg is	43–46	40–42	38–39				
VLAK 5 Vraag grotendeels beantwoord. Inhoud toereikend en relevante.	38–39	36–37	34–35	30–33	28–29		
VLAK 4 Vraag herkenbaar in antwoord. Sommige weglatings of irrelevante keuse van inhoud.			30–33	28–29	26–27		
VLAK 3 Keuse van inhoud hou verband met vraag, maar beantwoord dit nie. Hou soms nie verband met die vraag nie. Weglatings.				26–27	24–25	20–23	
VLAK 2 Vraag ontoereikend beantwoord. Inhoud skraal.					20–23	18–19	14–17
VLAK 1* Vraag ontoereikend beantwoord of glad nie. Ontoereikend of irrelevante inhoud.						14–17	0–13

* Riglyne vir die toekenning van 'n punt in Vlak 1:

- Vraag glad nie beantwoord nie/totaal irrelevante inhoud; geen poging om die opstel te struktureer nie = 0
- Inhoudseleksie sluit basiese en algemene irrelevante inligting in; geen poging om die opstel te struktureer nie = 1–6
- Vraag ontoereikend en vaag beantwoord ; klein poging om die opstel te struktureer = 7–13

AFDELING A: BRONGEBASEERDE VRAE**VRAAG 1: HOE HET DIE MASS DEMOCRATIC MOVEMENT (MDM) IN DIE LAAT 1980'S DIE SEGREGASIEWETTE VAN SUID-AFRIKA SE APARTHEIDSREGERING UITGEDAAG?**

1.1

- 1.1.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1A – V1]*
- 'Mass Democratic Movement' (MDM) (1 x 1) (1)

- 1.1.2 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1A – V1]*
- 'basiese strukture moes versterk'
  - 'al daardie organisasies aan die rand (van buite) moes ingebring (ingesluit) word sodat hulle by die stryd betrokke kon raak' (2 x 1) (2)

- 1.1.3 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 1A – V2]*
- Alle organisasies wat deel van die MDM wou wees moes die voorwaardes van die ANC se Vryheidsmanifes nakom
  - Die vryheidstryd wat deur die MDM gevoer is, was gerig teen die verwerkliking van die fundamentele beginsels van die Vryheidsmanifes wat geaffilieerdes moes aanvaar
  - Organisasies wat by die MDM aansluit moet anti-apartheid beginsels het
  - Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

- 1.1.4 *[Verduideliking van 'n term uit Bron 1A – V2]*
- Passieweweerstandsveldtogte/geweldlose optrede deur MDM georganiseer gemik op die uittarting/minagting van onregverdigde apartheidswette
  - Vreedsame optogte/verset in gemeenskappe deur MDM georganiseer teen die segregasiewette in Suid-Afrika
  - Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

1.2

- 1.2.1 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 1B – V2]*
- Apartheidswette wat diskriminasie in hospitale bevorder het, is veroordeel/teengestaan deur groepe wat by die MDM geaffilieer is, bv. NUSAS
  - MDM het gesondheidsverskaffing en behandelings van mense wat op apartheidsdiskriminasie gebaseer was, verwerp – desegregeer hospitale
  - 'n Oproep is deur die MDM gemaak om alle hospitale oop te maak en te desegregeer vir alle rasse
  - Betogers bestaan uit verskillende rassegroepe –Insluiting van NUSAS
  - Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

- 1.2.2 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 1B – V2]*
- Die optog het bestaan uit 'n veelrassige groep betogers (swart mense en wit mense)
  - Enige ander relevante antwoord (1 x 2) (2)

1.3

[Vergelyking van bewyse in Bron 1A en 1B – V3]

- Bron 1A verwys na MDM betogers teen slegs blanke hospitale en Bron 1B toon MDM veelrassige betogers teen segregasie by die Addington Hospitaal in Durban wat slegs vir wit mense was
- Beide bronne beklemtoon burgerlike ongehoorsaamheid/vreedsame veldtogte wat deur die MDM teen segregasiewette georganiseer is
- Beide bronne toon veelrassige verset
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

1.4

1.4.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1C – V1]*

- 'om woede teen polisiemoorde op die dag van die verkiesing uit te druk' (1 x 1) (1)

1.4.2 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 1C – V2]*

- Tutu veroordeel die wrede moorde van betogers op die dag van die verkiesing deur die polisie
- Polisie toon geen respek vir die lewens van betogers nie
- Tutu glo dat daar geen regverdiging is vir enige lewensverlies van vreedsame betogers nie, ongeag die aantal wat gesterf het/ is 'n misdaad
- Dit was 'n skandaal (skande) omdat die insident toegesmeer is
- Die lewens van mense wat vermoor is, is deur die regering tot statistiek verlaag
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

1.4.3 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1C – V1]*

- 'Aangemoedig deur die versekering van ds. Johan Heyns, moderator (onderhandelaar) van die Nederduitse Gereformeerde Kerk, dat die optog geweldloos sou wees'
- 'Ons kan nie 'n demokrasie sonder protesoptogte hê nie.'
- 'daar geen rede vir mense was om deur wanordelike verset of oproerigheid aan hulle politieke aspirasies (ambisies) uiting te gee nie'
- 'Die deur na 'n nuwe Suid-Afrika is oop'
- 'Dit is nie nodig om dit af te breek nie' (enige 3 x 1) (3)

1.4.4 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 1C – V2]*

- De Klerk as die nuwe NP-leier/polisie wou konflik voorkom
- De Klerk wou toon dat hy 'n nuwe koers vir verandering wou inslaan
- De Klerk/polisie wou die herhaling van die onnodige moorde wat voor sy ampstermyn as President plaasgevind het, vermy
- Die polisie is deur die nuwe NP-leierskap beveel om met selfbeheersing op te tree om hulle geloofwaardigheid te herstel en 'n ander skandaal te vermy
- Om negatiewe publisiteit van die polisie te vermy
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

1.4.5 *[Vasstel van betroubaarheid van bewyse uit Bron 1C – V3]***Die bron is BRUIKBAAR want:**

- Dit kom uit 'n boek wat deur 'n akademikus en bekende skrywer van Geskiedenisboeke, Anthea Jeffery, geskryf is
- Die datum van die vredesoptog (13 September 1989) was op die dag waarop die Parlement moes hervat na polisie-wreedheid op verkiesingsdag
- Dit verduidelik die werklike gebeure wat op 13 September 1989 plaasgevind het gedurende die vredesoptog na die Kaapstad Stadsaal, wat deur die MDM gereël is
- Dit dui aan dat Prominente leiers van die MDM, soos Boesak en Tutu wie bygedra het tot die organisering van die optog om die apartheidsregime uit te daag
- Dit sluit direkte woorde/aanhalings deur leiers aan beide kante van die konflik (Tutu en De Klerk) in
- Dit gee insig oor die nuwe pad van veranderinge wat de Klerk na 1989 aangepak het
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

1.5

1.5.1 *[Vasstel van betroubaarheid van bewyse uit Bron 1D – V1]*

- 'toegeslaan'
- 'gearresteer'
- 'ongeveer 30 MDM-leiers ... aangehou'
- 'Tutu se vrou is twee keer tydens onwettige optogte gearresteer'
- 'Boesak en Tutu (is) aangehou'
- 'Die polisie hulle uitweg geneem het tot traangas, waterkanonne, sambokke en massa-arrestasies'
- 'Die polisie het optoggangers met knuppels en sambokke geslaan, (enige 3 x 1) (3)

1.5.2 *[Definisie van 'n term uit Bron 1D – V1]*

- Vreedsame Verset/Geweldlose optrede gemik op die verontagsaming van onregverdige wette
- Vreedsame Versetveldtogte gemik op die ondermyning van onregverdige wetgewing
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

1.5.3 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1D – V1]*

- 'Die kragtige optrede het skerp optrede uitgelok'
- 'Die VSA administrasie was bekommerd oor die arrestasie van Tutu en sy vrou'
- 'by die regering aangedring het om vreedsame uitdrukking van politieke meningsverskille (opposisie) toe te laat' (enige 2 x 1) (2)

1.5.4 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 1D – V2]*

- Hy was gekant teen die misbruik van mag deur die polisie teen vreedsame optogte
- Hy was eensgesind met die vreedsame optrede van die optoggangers
- Hy het nie gehou van die wreedheid wat deur sy kollegas gepleeg is nie
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

1.6 *[Interpretasie, evaluering en sintese van bewyse uit relevante bronne – V3]*

Kandidate kan die volgende aspekte by hulle antwoord insluit:

- Die MDM is gestig (nadat die UDF in 1988 verban is) as 'n koalisie van anti-apartheidsgroepe uit grondvlak-gemeenskapsorganisasies wat by die stryd betrokke was (Bron 1A)
- Die MDM (as 'n los koalisie met geen permanente organisasiestruktuur nie wat ondersteuning by swart gemeenskappe gekry het) sou die Vryheidsmanifes as voorwaarde vir affiliasie gebruik (Bron 1A)
- Hulle het burgerlike ongehoorsaamheidsveldtogte georganiseer deur die noodtoestand en apartheidswetgewing, soos hospitale en strande slegs vir wit mense, deur vreedsame optogte te minag (Bron 1A en 1D)
- Hulle het die noodtoestandregulasies wat op daardie stadium van krag was, geminag/uitgetart (Bron 1A)
- Hulle het uittartingsveldtogte georganiseer wat veelrassige groepe betrek het teen die apartheidregering se hospitaal- en gesondheid-segregasiebeleide (Bron 1B)
- Hulle het vredesoptogveldtogte teen die apartheidregering se moorde op mense en apartheidswetgewing gereël (Bron 1C)
- Hulle het versetveldtogte gehou wat die laaste spyker in die doodskis van apartheid was en De Klerk geforseer het om noodtoestandregulasies te verslap en wat die weg vir gesprekke met die vryheidsbeweging gebaan het (Bron 1C)
- Hulle vertoon ANC-slagspreuke/vlae/baniere openlik (Bron 1C)
- Hulle aktiwiteite het polisievreëheid ontbloot (Bron 1D)
- Versetveldtogte is gedurende 1989 regdeur SA deur die MDM georganiseer wat druk op die Suid-Afrikaanse regering geplaas het om van mag afstand te doen (eie kennis)
- Polisievreëheid gedurende die 1989-vredesoptog en ander versetveldtogte wat deur die MDM georganiseer is, is internasionaal veroordeel deur die VSA en die VK en het die apartheidregering ongewild gemaak (Bron 1D en eie kennis)
- Die veldtogstrategieë van die MDM het massiewe ondersteuning van die massa ingebring wat die apartheidregering gedwing het om uiteindelik hulle beleid te verander (eie kennis)
- Enige ander relevante antwoord

Gebruik die volgende rubriek om punte toe te ken:

VLAK 1	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik bewyse op 'n baie elementêre wyse, bv. toon geen of min begrip van hoe die Mass Democratic Movement (MDM) die segregasiewette van Suid-Afrika se apartheidsregering in die laat 1980's uitgedaag het. • Gebruik bewyse gedeeltelik of kan nie 'n paragraaf skryf nie. 	PUNTE 0–2
VLAK 2	<ul style="list-style-type: none"> • Bewyse is meestal relevant en hou grootliks verband met die onderwerp, bv. toon begrip van hoe die Mass Democratic Movement (MDM) die segregasiewette van Suid-Afrika se apartheidsregering in die laat 1980's uitgedaag het. • Gebruik bewyse op 'n basiese manier om 'n paragraaf te skryf. 	PUNTE 3–5
VLAK 3	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik relevante bewyse, bv. toon 'n deeglike begrip van hoe die Mass Democratic Movement (MDM) die segregasiewette van Suid-Afrika se apartheidsregering in die laat 1980's uitgedaag het. • Gebruik bewyse baie effektief in 'n georganiseerde paragraaf en toon begrip van die onderwerp. 	PUNTE 6–8

(8)
[50]

VRAAG 2: WAT KAN SUID-AFRIKANERS LEER UIT DIE ROL WAT AARTSBISKOP DESMOND TUTU, VOORSITTER VAN DIE WAARHEIDS-EN-VERSOENINGSKOMMISSIE (WVK) VANAF 1995 TOT 1998, GESPEEL HET?

2.1

2.1.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2A – V1]*

- Bevordering van Nasionale Eenheid en Versoening (1 x 1) (1)

2.1.2 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2A – V1]*

- 'om ons land en mense te help om ware, werklike en nie goedkoop en nagmaakte (valse) versoening nie, te verkry' (1 x 2) (2)

2.1.3 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2A – V2]*

- Dat die WVK nie slegs gaan fokus op die slagoffers nie, maar ook op oortreders wat van die skuldgevoelens oor misdade wat hulle gepleeg het bevry moet word
- Dat die verlede vreesloos deur alle rassegroepe uitgedaag moet word om genesing en versoening/eenheid van trauma te bekom
- Enige ander relevante antwoord (2 x 2) (4)

2.2

2.2.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2B – V1]*

- 'NP' (Nasionale Party)
- 'ANC' (African National Congress)
- 'FF' (VryheidsFront)
- 'IFP' (Inkatha Vryheidsparty)
- 'PAC' (Pan Africanist Congress) (enige 4 x 1) (4)

2.2.2 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2B – V2]*

- Baie politieke partye het die WVK-verslag aangeval omdat hulle geïmpliseer is
- Tutu (as die voorsitter van die WVK) het die WVK-verslag aan die kantoor van Nelson Mandela (die President van Suid-Afrika) voorgelê ten spyte van al die uitdagings
- Alhoewel die WVK deur verskeie politieke partye gekritiseer is, is die basiese werk voltooi en Suid-Afrika het tot 'n sekere mate die verlede hanteer
- Tutu het die voorlegging van die WVK-verslag as iets spesiaal beskou (spesiale aflewering)
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

2.2.3 *[Vasstelling van die beperkings van die bewyse in Bron 2B – V3]***Die bron is BEPERK want:**

- Dit is slegs Zapiro/ eensydig – die spotprenttekenaar se standpunt
- Die spotprenttekenaar beeld 'n negatiewe perspektief van die WVK-verslag uit, nl. dat dit deur verskeie politieke partye aangeval word
- Die taal wat gebruik word, 'van links en regs en in die middel aangeval ...' dien as 'n erkenning van negatiwiteit ten opsigte van die WVK-verslag
- Die WVK word as 'n mislukking uitgebeeld
- Enige ander relevante antwoord

(enige 2 x 2) (4)

2.3

2.3.1 *[Definisie van 'n konsep uit Bron 2C – V1]*

- Enigeen wat verantwoordelik is vir die growwe menseregteskending van enige ander individu
- Enigeen wat opsetlik onskuldige mense vir politieke redes ontmens of leed aangedoen het
- Enige ander relevante antwoord

(enige 1 x 2) (2)

2.3.2 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2C – V1]*

- 'aankondiging deur die Nasionale Vervolgingsgesag (NVG) ('NPA') dat 15 sake op hierdie lys vervolgt gaan word'
- 'net een persoon, Eugene de Kock, aan apartheids-era-misdade skuldig bevind'
- 'onlangse herlewing (oplewing) in WVK-verwante vervolgings'
- 'Die sake van Ahmed Timol, die Cradock Vier, en ander word tans gelitigeer (hofsake is aan die gang)'
- 'Baie mense hoop dat die 15 nuwe sake wat deur die NPA aangepak gaan word, die begin van 'n lang proses van vervolging van die volledige lys uit die WVK-verslag sal wees'

(enige 2 x 1) (2)

2.3.3 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2C – V2]*

- Maar openbare verklarings was 'n aanduiding van prestasie vir die WVK
- Getuienis deur die slagoffers en oortreders in die WVK moet nie as vanselfsprekend geneem word nie – dit het belangrike inligting onthul
- Openbare verhore het 'n paar misvattinge, waninligting en leuens opgeklaar
- Openbare verklarings lei na versoening/genesing
- Enige ander relevante antwoord

(enige 1 x 2) (2)

2.4

2.4.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2D – V1]*

- 'Tutu is nie gemaak of gebreek deur die moeilike gesprekke wat in die konteks van die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK) plaasgevind het nie'
- 'Hy was 'n man met niks om te bewys nie'
- 'hy het die Kommissie bestuur (gelei) met 'n diep gevoel van liefde en toewyding aan waarheidliewendheid en vergifnis'
- 'Hierdie aandrang daarop om uit te reik, selfs ten spyte van alle soorte verdeeldhede, was die sleutel tot sy effektiwiteit'

(enige 3 x 1) (3)

2.4.2 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2D – V2]*

- Die WVK het slegs op spesifieke gevalle wat slagoffers en oortreders geaffekteer het, gekonsentreer
- Die WVK het nie die algemene impak van apartheid op swart mense (ander rasse-groepe) hanteer nie
- Die WVK het slegs gefokus op gruweldade wat tussen 1960 en 1994/beperk tot spesifieke tyd gepleeg is
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

2.4.3 *[Verduideliking van 'n term uit Bron 2D – V2]*

- Herstel van menswaardigheid van diegene wat deur die apartheidsregering onderdruk is
- Implementering van reparasies (vergoeding) en die rehabilitasieproses van die verlies en trauma wat Suid-Afrikaners gedurende apartheid ervaar het
- Herstel van regverdigheid sodat die slagoffers met die oortreders kan versoen om gelykheid in Suid-Afrika te bewerkstellig
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

2.4.4 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2D – V2]*

- Dat Tutu die WVK effektief gelei/bestuur het om die verlede te hanteer en dit was belangrik dat die ANC regering die proses voltooi deur die aanbevelings te implementeer
- Die WVK se aanbevelings is nie ten volle deur die NVG geïmplementeer nie
- Suid-Afrika steier steeds onder die impak van apartheid en het nog nie na demokratiese beginsels aanbeweeg nie
- Party reparasies (vergoeding) wat aan slagoffers belowe is, is nog nie betaal nie
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

2.5 *[Vergelyking van bewyse uit Bron 2C en 2D – V3]*

- In Bron 2C glo Kommissaris Ntsebeza dat die WVK suksesvol was met sommige van hulle doelwitte en in Bron 2D beweer Msimang dat Tutu 'n man was wat die kommissie met 'n diep gevoel van liefde en toewyding aan waarheidliewendheid en vergifnis gelei/bestuur het
- Beide bronne toon Tutu se rol/bydra wat hy as voorsitter van die WVK gelewer het
- Beide bronne erken dat die WVK-verslag daarin geslaag het om 'n lys van oortreders (apartheidsagente) aan die NVG te verskaf
- Beide bronne verwys na die feit dat die stadige tempo waarmee die NVG werk gemaak het van die lys wat deur die WVK verskaf is, nie Tutu se skuld is nie
- Beide bronne fokus op diegene wat gewond is (slagoffers)
- Beide bronne erken dat die WVK nie ten volle voorsiening gemaak het vir regstellings aan alle slagoffers van apartheid
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

2.6 *[Interpretasie, evaluering en sintese van bewyse uit relevante bronne – V3]*

Kandidate kan die volgende aspekte by hulle antwoorde insluit:

- Tutu aanvaar 'n groot verantwoordelikheid om as voorsitter van die WVK te dien (Bron 2A)
- Hy het homself verbind tot werklike versoening ten spyte daarvan dat sommige mense die WVK met bedenkinge beskou het (Bron 2A)
- Hy het 'n beroep op alle Suid-Afrikaners gedoen om deel te wees van die genesingsproses van die nasie (Bron 2A)
- Hy het nie straf gesoek nie, maar wou dat die waarheid gehoor word (eie kennis)
- Hy het nederig gebly (hy het gesê dat dit 'n voorreg is om op hierdie kommissie te dien) terwyl hy die voorsitter is (Bron 2A)
- Tutu het die nasie op 'n weldeurdagte weg van vryheid en vergifnis gesit, haatdraendheid en wraak was nie vir hom nie (eie kennis)
- Tutu kon daarin slaag om die WVK-verslag aan Nelson Mandela te oorhandig ten spyte daarvan dat daar kritiek van verskeie politieke organisasies was (Bron 2B)
- Hy het positief gebly (hy het geglo dat aanvalle van regs, links en die middel hom nie so keer om dit te maak nie) (Bron 2B)
- Onder die leierskap van Tutu kon die WVK aanbeveel dat die NVG 300 gevalle waar oortreders menseregte geskend het, kon aankla en vervolg, dus is sommige families tans besig met litigasie (Bron 2C)
- Tutu toon empatie met slagoffers en hul families (eie kennis)
- Hy gee hoop aan sommige families wat tans besig is met litigasie oor gevalle wat deur die WVK-verslag aanbeveel is (Bron 2C)
- Ntsebeza het Tutu se leierskap van die WVK geprys as gevolg van die sukses van die openbare verhore (Bron 2C)
- Msimang het Tutu beskryf as 'n man met niks om te verloor nie, 'n man wat die WVK gelei het met 'n diep gevoel van liefde en toewyding aan waarheidliewendheid en vergifnis (Bron 2D)
- Hy het uitgestaan as 'n inspirasie van versoening vir alle Suid-Afrikaners, hy het UBUNTU bevorder (eie kennis)
- Enige ander relevante antwoord

Gebruik die volgende rubriek om punte toe te ken:

VLAK 1	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik bewyse op 'n baie elementêre wyse, bv. toon geen of min begrip van wat Suid-Afrikaners kan leer uit die rol wat Aartsbiskop Desmond Tutu, voorsitter van die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK) van 1995 tot 1998 gespeel het. • Gebruik bewyse gedeeltelik of kan nie 'n paragraaf skryf nie. 	PUNTE 0–2
VLAK 2	<ul style="list-style-type: none"> • Bewyse is meestal relevant en hou grootliks verband met die onderwerp, bv. toon begrip van wat Suid-Afrikaners kan leer uit die rol wat Aartsbiskop Desmond Tutu, voorsitter van die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK) van 1995 tot 1998 gespeel het. • Gebruik bewyse op 'n basiese manier om 'n paragraaf te skryf. 	PUNTE 3–5
VLAK 3	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik relevante bewyse, bv. toon 'n deeglike begrip van wat Suid-Afrikaners kan leer uit die rol wat Aartsbiskop Desmond Tutu, voorsitter van die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK) van 1995 tot 1998 gespeel het. • Gebruik bewyse baie effektief in 'n georganiseerde paragraaf en toon begrip van die onderwerp. 	PUNTE 6–8

(8)
[50]

VRAAG 3: HOE TOEGEWYD WAS ONTWIKKELENDE LANDE VAN BRICS AAN GLOBALE KLIMAATSVERANDERINGKWESSIES TUSSEN 2000 AND 2021?

3.1

3.1.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3A – V1]*

- 'voldoen ... aan en
- 'deelneem aan vergaderings en besprekings van die UNFCCC en hulle Kyoto Protokol' (2 x 1) (2)

3.1.2 *[Definisie van 'n konsep uit Bron 3A – V1]*

- 'n Langtermynverskuiwing in temperatuur en weerpatrone as gevolg van menslike aktiwiteite soos die verbranding van steenkool, olie, gas of fossielbrandstowwe
- Verandering in globale of streeksklimaatpatrone wat ook as aardverwarming bekend staan
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

3.1.3 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3A – V1]*

- 'lande klassifiseer volgens hulle vlak van industrialisasie'
- 'verbind sekere lande tot teikens wat verband hou met die vermindering van kweekhuisgasuitlatings' (2 x 1) (2)

3.1.4 *[Bron 3A – V1]*

- 'beide die logistiek en die relevante toepaslike (praktiese) inhoudskwessies rakende gasheer speel, toesig te hou'
- 'Op operasionele vlak is twee tegniese werkende subkomitees gevorm om aan die logistiek en relevante (praktiese) inhoudskwessies onderskeidelik aandag te gee' (2 x 1) (2)

3.2

3.2.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3B – V1]*

- (a) 'helfte' (1 x 1)
- (b) 'een tiende' (1 x 1) (2)

3.2.2 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 3B – V2]*

- Hulle was/is gulsig/ nie bereid om hul industriële of ekonomiese teikens te verminder
- Hulle was/is nie bereid om op hulle uitlatings te sny nie aangesien hulle groot winste uit die besighede maak
- Hulle was/is nie bereid om om regverdige bedrae geld by te dra om ontwikkelende lande te help om hulle uitlatings te verminder nie
- Hulle leiers was/is nie eerlike mense nie/ gebrek aan leierskap vaardighede
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

3.2.3 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 3B – V2]*

- Gewone mense toon groter belangstelling/bewustheid om die omgewing te bewaar
- Regerings en groot maatskappye stel net belang daarin om wins te maak teen die bewaring van die omgewing
- Verset teen die bewaring van die omgewing word deur gewone mense gelei
- Daar is nie genoeg pogings deur leiers om individue bewus te maak van die bedreigings teen die omgewing nie
- Enige ander relevante antwoord

(enige 1 x 2) (2)

3.2.4 *[Vasstelling van betroubaarheid van Bron 3B – V3]***Die bron is BETROUBAAR want:**

- Dit is 'n uittreksel uit 'n toespraak (direkte inligting) deur Greta Thunberg
- Die toespraak is gemaak deur Greta Thunberg, 'n Sweedse omgewingsaktivis, by die VN se 25ste konferensie (COP25)
- Die toespraak is op 11 Desember 2011 tydens die COP25-klimaatkonferensie gemaak
- Die toespraak het die netelige kwessie van die teësinnigheid van die meeste ryk lande om hulle gasuitlatings te verminder, soos by vorige konferensies ooreengekom is, aangepak
- Die toespraak het die aktuele kwessie van die effek van klimaatsverandering wêreldwys aangepak
- Die inligting in Bron 3C stem ooreen met bewyse in Bron 3D ten opsigte van klimaatsverandering aspekte
- Enige ander relevante antwoord

(enige 2 x 2) (4)

3.3

3.3.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3C – V1]*

- 'bekommernis oor die mensdom'
- 'Indië het nie daardie beloftes aan die wêreld gemaak nie, dit was eerder tien miljoene Indiërs wat daardie belofte aan hulleself gemaak het'

(2 x 1) (2)

3.3.2 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 3C – V2]*

- Modi het nie die Parys-klimaatberaad as net nog 'n beraad beskou nie – hy het aanspraak gemaak dat dit 'n draaipunt is
- Indië se teenwoordigheid by die konferensie was 'n geleentheid waar President Modi die ware gevoelens van sy land se mense teenoor die omgewing kon toon
- Die Indiese Eerste Minister het die beloftes wat gemaak is, beskou as 'n onderneming om die omgewing te beskerm en dat alles moontlik gedoen moet word om sukses te behaal
- Indiërs verstaan heeltemal watter verwoesting klimaatsverandering aan die lewe sal veroorsaak
- Daar was samewerking tussen Indiërs in hulle pogings om die omgewing te bewaar
- Enige ander relevante antwoord

(enige 2 x 2) (4)

3.3.3 *[Verduideliking van 'n konsep uit Bron 3C – V2]*

Verwys na :

- arm landboulande wat ekonomies en maatskaplik ontwikkel
- lande wat minder industriële en tegniese ontwikkelde fasiliteite het
- lande waar die meerderheid van die bevolking steeds lae en middel inkomste verdien
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

3.3.4 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3C – V1]*

- 'geen steen onaangeraak gelaat het te wys dat hulle hulle verpligting nagekom het nie'
- 'Ons is baie vasbeslote en ons werk hard'
- 'Ons is baie vasbeslote en ons werk hard en toon die resultate'
- 'Oor die kwessie van klimaat, beweeg Indië vandag vorentoe met groot moed en groot ambisie'
- Indië verstaan ook die swaarkry van ander ontwikkelende lande, ons deel met hulle en sal voortgaan om ook hulle verwagtinge te verwoord (enige 2 x 1) (2)

3.4

3.4.1 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 3D – V2]*

- Om die tragiese toestand van die mense van Brasilië met betrekking tot die effekte van klimaatsverandering te beklemtoon
- Om die versuim van Brasiliaanse beamptes om hulle burgers teen omgewingsbedreigings te beskerm
- Om die versuim van die Verenigde Nasies se omgewingskonvensies om die tragiese toestand van mense regdeur die wêreld te verbeter, te beklemtoon
- Dit is nuuswaardig omdat dit Brasilië se nalatigheid met betrekking tot die Amasone en Caatinga Woude beklemtoon
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

3.4.2 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 3D – V2]*

- Woude speel 'n belangrike rol om klimaatverandering (aardverwarming) te voorkom
- Die Caatinga Woud is toegelaat om te verdwyn as gevolg van beamptes wat (in ruil vir dit wat die woud produseer) a paar Amerikaanse dollar ontvang het en die land het nie daarby gebaat nie
- Die woude is weggekap vir verstedeliking en mynbou
- Ontbossing sal woude en natuurlike habitate vir plante en diere vernietig/ veroorsaak oorstromings en vernietiging van die omgewing
- Inheemse mense se leefwyse wat in die woude bly sal negatief beïnvloed word
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

3.5 *[Vergelyking van bewyse in Bron 3B en 3D – V3]*

- In beide bronne verbind leiers hulle om kweekhuisgasuitlatings te verminder maar implementeer nie hierdie ooreenkomste nie
- In Bron 3B verwys Thunberg na die gebrek aan dringendheid om klimaatsveranderingkwessies aan te pak en in Bron 3D betoog Brasiliaanse betogers teen hulle politieke leiers omdat hulle nie vinnig genoeg werk om om hulle woude te beskerm nie
- Beide bronne verwys na druk van gewone mense teen diegene aan bewind (wat die mag het)
- Hoop op verandering deur druk van gewone mense waarin Bron 3B is duidelik deur aktivisme in Bron 3D
- Beide bronne toon die belangrikheid van die beskerming van die omgewing
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

3.6 *[Interpretasie, evaluering en sintese van bewyse uit relevante bron – V3]*

Kandidate kan die volgende aspekte by hulle antwoorde insluit:

- Suid-Afrika is 'n ondertekenaar van die UNFCCC en voldoen aan die Kyoto Protokol (Bron 3A)
- Die Suid-Afrikaanse kabinet het goedgekeur dat ons in Mei 2008 gasheer kon speel vir die UNFCCC (Bron 3A)
- Die saam met die Departement van Internasionale Betrekkinge en Samewerking ('DIRCO') het saamgewerk om die koördinasie van die konferensie wat in Suid-Afrika sou plaasvind, te lei (Bron 3A)
- Indië het miljoene van hulle burgers betrek by die vermindering van hulle koolstofuitlatings (Bron 3B)
- Indië het hulle verpligtinge om die uitlatings wat hulle produseer, te verminder, nagekom (Bron 3C)
- Indië het die ander ontwikkelende lande ondersteun in hulle pogings om uitlatings te verminder (Bron 3C)
- Brasilië het misluk om die omgewingsuitdagings in die Amasone en Caatinga woude te bestuur (Bron 3D)
- Die Brasiliaanse Minister van die Omgewing het nie daarin geslaag om omgewingsprogramme te hanteer en te implementeer nie (Bron 3D)
- Gewone mense in Brasilië doen stappe om hulle dilemma/treurige toestand/nood te beklemtoon en om vir hulle omgewing te red (Bron 3D)
- Enige ander relevante antwoord

Gebruik die volgende rubriek om punte toe te ken:

VLAK 1	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik bewyse op 'n baie elementêre wyse, bv. toon geen of min begrip van hoe toegewyd ontwikkelende lande van BRICS aan globale klimaatsverandering-kwessies tussen 2000 en 2021 was nie. • Gebruik bewyse gedeeltelik of kan nie 'n paragraaf skryf nie. • Bewyse is meestal relevant en hou grootliks verband met die onderwerp, bv. toon begrip van hoe toegewyd ontwikkelende lande van BRICS aan globale klimaatsverandering-kwessies tussen 2000 en 2021 was. 	PUNTE 0–2
VLAK 2	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik bewyse op 'n basiese manier om 'n paragraaf te skryf. • Gebruik relevante bewyse, bv. toon 'n deeglike begrip van hoe toegewyd ontwikkelende lande van BRICS aan globale klimaatsverandering-kwessies tussen 2000 en 2021 was. 	PUNTE 3–5
VLAK 3	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik bewyse baie effektief in 'n georganiseerde paragraaf en toon begrip van die onderwerp. 	PUNTE 6–8

(8)
[50]

AFDELING B: OPSTELVRAE**VRAAG 4: BURGERLIKE VERSET, 1970's TOT 1980's: SUID-AFRIKA**

[Beplan en konstrueer 'n oorspronklike argument wat gebaseer is op relevante bewyse deur gebruik te maak van analitiese en interpretasie vaardighede]

SINOPSIS

Kandidate moet aandui of hulle met die stelling saamstem of nie. Indien hulle saamstem, moet hulle verduidelik hoe die filosofie van Swart Bewussyn suksesvol was met die vestiging van trots en selfvertroue by swart mense om apartheid in die 1970's in Suid-Afrika uit te daag. Indien hulle nie met die stelling saamstem nie, moet hulle hulle argument met relevante historiese bewyse motiveer/ondersteun/staaf.

HOOFASPEKTE

Kandidate kan die volgende aspekte by hulle antwoord insluit:

- Inleiding: Kandidate kan saamstem of nie met hoe die filosofie van Swart Bewussyn suksesvol was met die vestiging van trots en selfvertroue by swart mense om apartheid in die 1970's in Suid-Afrika uit te daag. Hulle moet ook aandui hoe hulle hulle argument gaan ondersteun.

UITBREIDINGELABORATION

- Politieke vakuum (Agtergrondinligting)
  - Oorsprong van SB /Geskep nadat ANC- en PAC- politieke leiers en partye in 1960 verban of in die tronk gesit is
- Vestiging van trots en selfvertroue by swart mense om die apartheidstaat uit te daag (SB filosofie)
  - Vestig gevoel van trots by swart mense
  - Beïnvloed swart mense om hulleself te aanvaar/selfvertroue te hê/selfonderhoudend te wees/gevoel van identiteit
  - Bemagtig swart mense om die gees van selfbejammering; minderwaardigheidskompleks; selfvervreemding en dominansie deur eksterne magte te verwerp
- Vestig geloof in by politieke organisasies om die apartheidstaat uit te daag
  - Swart studente het self begin om wit oorheersing teen te staan deur van NUSAS weg te breek en SASO (1968) te vorm
  - Swart studente het die filosofie van Swart Bewussyn aangeneem (Rol van Biko/SASO)
  - SASO was vir universiteitstudente en SASM vir skole
  - Swart Bewussyn (SB) het tot die stigting van die Swartmense se Konvensie (Black People's Convention (BPC)) in 1972 gelei wat studente, kerke, gemeenskappe en vakunies betrek het
  - Unies wat hulle met die SB-filosofie vereenselwig het, was die Black Parents Association en die Black Allied Workers Union (BAWU)
  - Die South African Students Movement wat in 1972 gestig is, het swart mense aan die ideale van die SB blootgestel
  - BPC en SASO het FRELIMO-saamtrekke (1974) gereël
  - Die arrestasie van SB-leiers het politieke aktivisme verhoog
- Het selfgeloof by studente gevestig dat hulle die apartheidstaat kon uitdaag
  - Swart Onderwys het in 1975 Afrikaans as onderrigmedium by skole ingestel
  - SASO en SASB het die stigting van die Soweto Studente Verteenwoordigende Raad (SSVR) ('Soweto Students Representative Council (SSRC);) beïnvloed

- Beide swart onderwysers en studente het Afrikaans verwerp as die taal van die onderdrukker
- Sommige onderwysers en studente was reeds blootgestel aan die idees van Biko en die SB-filosofie deur middel van SASO-studente-onderwysers van universiteite af
- Die departementele omsendbrief oor Afrikaans (50/50) was die sneller vir die Soweto-opstande
- Op 16 Junie 1976 het studente vreedsaam teen die implementering van die omsendbrief betoog
- Polisiereaksie op die studenteoptoeg (Hector Petersen, 'n 13-jarige seun, was een van die eerste ongevallen van hierdie opstand)
- Aktiviste het in ballingskap gegaan
- Het selfgeloof by swart mense gevestig om gemeenskapsprogramme te begin en om selfonderhoudend te wees
  - Biko se verbanning na King Williams Town het die fokus van gemeenskapsprogramme afgelei
  - SB het onafhanklikheid van wit mense bevorder deur Swart Gemeenskapsprogramme om swart mense te ondersteun sonder wit hulp (Zanempilo Health Clinic/Ginsburg Educational Trust/Zimele Trust Fund/Solempilo Community Health Centre/Ithuseng Community Health Programme en Winter School Projects)
- Werkers beïnvloed om apartheidstaat uit te daag
  - Werkers gemobiliseer om vakansies te stig
  - SB het gelei na die stigting van die Black Allied Workers Union (BAWU) – werkerstakinge in 1973 in Durban)
- Beïnvloed swart mense om hulle eie media te hê om die apartheidstaat uit te daag
  - Die media was simpatiek teenoor die SB-filosofie, bv. *The World* newspaper
  - Nalatenskap van Biko en SwartbewustheidBeweging
- Enige ander relevante antwoord
- Gevolgtrekking: Kandidaat moet hulle argument met 'n relevante gevolgtrekking opsom.

[50]

VRAAG 5: DIE KOMS VAN DEMOKRASIE NA SUID-AFRIKA EN DIE AANVAARDING VAN DIE VERLEDE

[Beplan en konstrueer 'n oorspronklike argument wat gebaseer is op relevante bewyse deur gebruik te maak van analitiese en interpretasie vaardighede]

SINOPSIS

Kandidate moet verduidelik tot watter mate kompromieë deur verskillende rolspelers (politieke partye) 'n hoofkenmerk gebly het wat in 1994 die weg vir 'n nuwe politieke bedeling in Suid-Afrika gebaan het. Hulle moet hulle argument met relevante historiese bewyse motiveer/ondersteun/staaf.

HOOFASPEKTE

Kandidate kan die volgende aspekte by hulle antwoord insluit:

- Inleiding: Kandidate moet verduidelik tot watter mate kompromieë deur verskillende rolspelers (politieke partye) 'n hoofkenmerk gebly het wat in 1994 die weg vir 'n nuwe politieke bedeling in Suid-Afrika gebaan het. Hulle moet ook aandui hoe hulle hulle argument gaan ondersteun.

UITBREIDING

- FW de Klerk het in 1989 vir PW Botha vervang
- Vrylating van Nelson Mandela op 11 Februarie 1990 en ander verbanne politieke leiers in 1990 (kompromieë deur De Klerk)
- Ontbanning van/Opheffing van die verbod op ANC, die PAC en die SACP en ander verbanne organisasies
- Groote Schuur-minuut, 2 Mei 1990 – NP laat politieke gevangenes vry en beide partye verbind hulle tot die beëindiging van geweld en onderhandelinge (kompromieë deur verskillende rolspelers)
- Geweld in die Vaaldriehoek-Sebokeng (rol van verskeie politieke organisasies)
- Pretoria-minuut in August 1990 – ANC staak gewapende stryd en NP staak noodtoestand (kompromieë deur verskillende rolspelers)
- Die Nasionale Vredesooreenkoms is deur 27 politieke organisasies onderteken – het 'n veiligheidsnet geskep vir onderhandelinge (kompromieë deur verskillende rolspelers)-Goldstone kommissie
- KODESA 1 (20 Desember 1991) – 19 politieke partye, behalwe Konserwatiewe Party (KP) en Pan Africanist Congress (kompromieë deur verskillende rolspelers) Partye kon nie ooreenkom oor magsdeling en grondwetgewende vergadering nie – vergadering is beëindig
- Die Verklaring van Voorneme – partye het ooreengekom om 'n nuwe Konstitusie saam te stel en ook 'n tussentydse regering daar te stel (kompromieë deur verskillende rolspelers)
- Referendum slegs vir wit mense – De Klerk het wit mening getoets nadat drie tussenverkiesings aan die KP verloor is, uitslag wegholoorwinning vir Ja (aanduiding dat De Klerk se kompromie ondersteun is) – onderhandelinge het voortgegaan
- KODESA 2 (2 Mei 1992) – het nie lank voortgegaan nie as gevolg van geweld en onvermoë van partye om oor magsdeling ooreen te kom
- Boipatong-slagting en invloed van Derde Mag (17 Junie 1992) (geweld)

- Bisho-slagting (September 1992) (geweld) – ANC-ondersteuners wat deel van die onderhandelingsproses wou wees (kompromieë deur verskillende rolspelers)
- ANC het beroep gedoen vir uitgebreide massastakings teen die Nasionale Party (druk op die NP om 'n vergelyk te tref)
- Rekord van Verstandhouding (September 1992) – Meyer en Ramaphosa het hulleself aan vrede en aan die onderhandelinge toegewy (verbind tot) (kompromieë deur verskillende rolspelers)
- Meyer en Ramaphosa het tot Joe Slovo se oorgangsklousule ('Sunset Clause') ingestem (kompromieë deur verskillende rolspelers)
- Partye wat meer as 5% van die stemme verwerf, sal 'n regering van nasionale eenheid stig om die nuwe SA te regeer en wit mense sal hulle werk vir 5 jaar behou (gedwonge eenheid deur kompromie)
- Veelpartyonderhandelinge het by die Wêreldhandelsentrum hervat maar dit het nie lank voortgegaan nie (kompromieë deur verskillende rolspelers)
- Die AWB het die onderhandelinge op 25 Junie 1993 onderbreek toe hulle die Wêreldhandelsentrum met 'n pantservoertuig bestorm het
- Sluipmoord op Chris Hani (10 April 1993) – Janus Walus
- Mandela spreek die nasie toe op TV – kalmeer die nasie
- St James-slagting (25 Julie 1993)
- Heidelberg-taverne-skietvoorval (30 Desember 1993)
- Shell House-slagting (28 Maart 1994)
- Datum vir eerste demokratiese verkiesing vasgestel (27–29 April 1994) (kompromieë)
- Voortgaande geweld regdeur verkiesing – motorbom buite ANC-hoofkantoor - Motorbom ontplof by Jan Smuts-lughawe
- Verkiesing gehou as gevolg van kompromie (kompromieë deur verskillende rolspelers)
- Uitslag van verkiesing: ANC 62,7%, NP 20,4% en IFP 10,5%
- ANC, NP en IFP vorm die Regering van Nasionale Eenheid soos in die Oorgangsklousule ooreengekom
- Mandela word die eerste swart staatspresident van die nuwe demokratiese Republiek van Suid Afrika met Thabo Mbeki en FW de Klerk as sy adjunkte
- Enige ander relevante antwoord
- Gevolgtrekking: Kandidate moet hulle argument met 'n relevante gevolgtrekking opsom.

[50]

VRAAG 6: DIE EINDE VAN DIE KOUE OORLOG EN 'N NUWE WÊRELDORDE

[Beplan en konstrueer 'n oorspronklike argument wat gebaseer is op relevante bewyse deur gebruik te maak van analitiese en interpretasie vaardighede]

SINOPSIS

Kandidate moet krities bespreek hoe beleidsveranderinge (perestroika en glasnost) deur Mikhail Gorbachev vanaf 1985 tot disintegrasie in 1991 in die Sowjetunie gelei het., maar het 'n positiewe resultate op Suid-Afrikaanse politiek gehad. Hulle moet hulle argument met relevante historiese bewyse motiveer/ ondersteun/staaf.

HOOFASPEKTE

Kandidate kan die volgende aspekte by hulle antwoord insluit:

- Inleiding: moet krities bespreek hoe beleidsveranderinge (perestroika en glasnost) deur Mikhail Gorbachev vanaf 1985 tot disintegrasie in 1991 in die Sowjetunie gelei het, maar het 'n positiewe resultate op Suid-Afrikaanse politiek gehad. Hulle moet ook aandui hoe hulle argument gaan ondersteun/motiveer.

UITBREIDING

- Gorbachev het op 54-jarige ouderdom die Sekretaris-Generaal van die CPSU en leier van die regering geword. Hy was nie onversetlik nie en het gehoop om die Sowjetunie se ekonomie op te kikker deur beide nywerheidsproduksie en -tegnologie te verbeter, en ook om hulle markte uit te berei.
- Hy het 'n groot risiko geneem om politieke verandering teweeg te bring, veral vir die Sowjetunie, wat vir hulle onversetlike kommunistiese standpunt bekend was.
- Hy wou die Sowjetunie se swak ekonomiese stelsel verbeter – as gevolg van die ruimte- en wapenwedloop met die VSA.
- In 1985 het hy perestroika (ekonomiese heropbou) en glasnost (openlikheid) bekend gestel
- Perestroika het kleinskaalse privaat eienaarskap en regeringsbeheer oor produksie toegelaat
- Perestroika en glasnost het gelei tot eise dat kommunisme beëindig word en volle demokrasie
- Glasnost het gelei tot kritiek van die beleid van perestroika en Gorbachev self
- Baie onversetlike kommuniste was ontevrede met beleide wat ongewild geword het
- Tuis was daar twee tipes opponente: onversetlikes wat teen hervormings was en liberale wat hom gekritiseer het en gesê het dat hy nie vinnig genoeg beweeg nie
- Die twee beleide het mekaar nie in denkrigtings ondersteun nie, maar het die hele stelsel van die Sowjetunie beëindig
- Hy het tuis ondersteuning verloor – Eenheid van die Sowjetunie was in gevaar en sosialisme is bedreig
- Hy het heldestatus in die Weste gehad. Sy persoonlike mag en prestige het gestyg. Hy het in 1990 'n Nobelprys vir Vrede ontvang.
- Daar was nog altyd baie onderliggende verskille tussen die 15 republieke.
- Burgerlike verset het onder verskillende groepe uitgebreek.
- Ou vorm van nasionalisme het te voorskyn gekom en gelei tot nuwe eise vir onafhanklikheid
- Hy het probeer om die disintegrasie te keer deur die stigting van 'n Federasie van State voor te stel – wat misluk het

- In 1990 het verskeie Sowjetstate, onder andere Rusland met Gorbachev se bitter teenstander, Boris Yeltsin, hulle onafhanklikheid verklaar
- Op 25 Des. 1991 is USSR ontbind en so ook die Kommunisteparty
- Elk van die 15 republieke het onafhanklik geword en lede van die 'Commonwealth of Independent States' (Statebond van Onafhanklike State) geword
- Die disintegrasie het die einde van die Koue Oorlog gesimboliseer

Positiewe resultate van Gorbachev se hervormings op Suid-Afrikaanse politiek

- Gesprekke tussen die NP en ANC in ballingskap
- Die val van die Sowjet Unie het druk op beide die Nasionale Party regering en die ANC geplaas om onderhandeling te begin
- Die nederlaag van die SAW tydens die Slag van Cuito Caunavale in 1988 het die Nasionale Party aangemoedig om met kommuniste te onderhandel oor die onafhanklikheid van Suidwes-Afrika
- FW de Klerk het hervormingswette aangekondig wat tot onderhandelinge tussen die Nasionale Party en die ANC gelei het
- Suid-Afrika het uit Suidwes-Afrika onttrek – SWAPO het die verkiesing gewen (1990) en dit Namibië genoem
- Die vreedsame oorgang vanaf blanke minderheidsregering tot Swart meerderheidsregering in Namibië het as 'n bloudruk vir SA gedien om dieselfde te doen
- Dit het duidelik geword dat die Nasionale Party nie blanke oppergesag-regering onbepaald kan handhaaf nie
- Invloedryke Nasionale Party-lede het begin besef dat apartheid nie die antwoord was vir die ontwikkeling van 'blanke ekonomiese'- belange nie
- Die regering het begin glo dat hervormings nodig was vir die ontwikkeling van 'n sterk swart middelklas as 'n 'bolwerk teen rewolusie'
- Die Suid-Afrikaanse regering kon nie meer die bedreiging van kommunisme gebruik om Westerse ondersteuning te kry nie
- Suid-Afrika kon nie meer op Westerse steun staatmaak vir sy 'antikommunisties standpunt nie
- Wêreldpolitiek het verander en die het 'n invloed op Suid-Afrika se apartheid sbeleid
- Die apartheid regime kon nie meer kommunisme gebruik om sy rasse segregasie beleid te regverdig nie
- Die Nasionale Party se aandrang dat dit Suid-Afrika van 'n kommunistiese aanslag beskerm het, het onrealisties geword
- De Klerk het gedink dat die ANC swak was en sy gewilligheid gewys om met hulle te onderhandel
- Die USSR kan nie meer die ANC finansieel ondersteun nie want dit was bankrot
- Die USSR wou nie meer die ANC met wapens ondersteun nie omdat dit ten gunste was van vreedsame onderhandeling
- Die ANC was nie meer in staat om die gewapende stryd teen die NP voort te sit sonder hierdie militêre en finansiële ondersteuning nie
- Die ANC het ook nou 'n bereidwilligheid getoon om met die NP te onderhandel as 'n alternatief vir die gewapende stryd
- FW De Klerk het begin aanvaar dat die swart stryd teen apartheid was nie 'n sameswering wat uit Moskou bestuur was nie

- Dit het De Klerk in staat gestel om met die bevrydingsorganisasies te onderhandel om 'n blywende oplossing vir Suid-Afrika te kry
  - Op 2 Februarie 1990 het De Klerk ontbanning van alle anti - apartheid organisasies aangekondig en dit het die weg gebaan vir veelparty onderhandeling
  - Hierdie onderhandeling het uiteindelik aanleiding gegee tot demokratiese verkiesings wat gedurende 1994 gehou was
  - Enige ander relevante antwoord
-
- Gevolgtrekking: Kandidate moet hulle argument met 'n relevante gevolgtrekking opsom.

[50]

TOTAAL: 150